

Posudek pro anticenu Skřípec

BOWERS, Chris: *NovakDjokovič – sportovní vyslanec Srbska*. Přel. **Lucie Paulová**. Odpovědný redaktor **Pavel Tůma**. Jazyková korektura **Eliška Hronovská**. Praha: DOBROVSKÝ s.r.o. (edice Knihy Omega), 2017. ISBN: 978-80-7390-459-3

Skutečnost, že se jedná o titul z hlediska překladatelské a redakční práce eufemisticky řečeno odbytý, člověk vytuší, už když si přečte zadní potah, kde za rokem narození NovakaDjokoviče chybí závorka, a medailonek autora na zadní předsádce, kde se z *ročanky* stala *rečenka*.

Jakkoliv se slovo *nečitelný* u kritizovaných překladů objevuje možná až příliš často a přehnaně, v případě tohoto titulu je zcela na místě. Samotný text budí zdání velice nedbale posteditovaného strojového překladu a vykazuje chyby na všech jazykových rovinách – od pravopisu přes gramatiku, výběr lexika a styl až po obecnou (ne)schopnost formulovat jednotlivé myšlenky jasně a srozumitelně.

I když je to v kontextu dané knihy v podstatě nedůležité, není překvapením, že se kniha hemží pravopisnými chybami: problematické je kladení čárek (*Dorazil jsem ve středu večer a když jsem se přidal... /s. 9/, ... mělo význam zformovat svobodné rozhodování, než být... /s. 26/, Během studené války, Tito a Jugoslávie získali respektovanou pozici.../s. 28/, Byli jsme v domě pro kvalifikační turnaj /Wimbledon/ a když se kvalifikoval... /s. 111/ a další), psaní velkých písmen (*Sarajevský atentát /s. 25/, Států Dohody /s. 27/ aj.) a mnoho jiných (email ve smyslu elektronické pošty /s. 10/, 7-10psáno se spojovníkem ve významu rozsahu /s. 12/,tenis-milující /s. 26/ a další). Neobvyklé nejsou ani různé překlapy (... obdržela mnoho nabídek pořádat soukromé tenisové kurty... /s. 39/).**

Stejně tak nepřekvapí fakt, že podobným způsobem trpí i gramatika češtiny, ať už se jedná o shodu podmětu s přísudkem (*Zatímco západní národy byly ohrožovány Sovětským svazem, byly rádi... /s. 28/*), (ne)používání zájmena *svůj* (*Ti, kteří doufali, že by se mohla objevit dominantní osobnost /.../, možná našli jejich muže... /tamtéž/*) či užívání přivlastňovacích tvarů jmen (včetně *NovakovoDjokovičovo /.../ otce a chorvatské matky /s. 29/*, *Média se o Srdjanovo vpádu do komentátorského boxu dozvěděla... /s. 106/*). Překladatelkataké například netuší, že slovo *akolyta*, pro daný kontext i tak zcela nevhodné (zde ve významu *následovatel*), označuje živou osobu, je rodu mužského životného, a nelze tedy říct: ... dokonce někteří členové Vrchního velení Wehrmachtu (velká písmena sic) v Berlíně cítili, že jejich akolyty v Záhřebu zacházejí příliš daleko(s. 27). Stejně tak má překladatelka problém se

spisovným tvaroslovím, a tak se dočteme, že *McEnroe pomáhal [Djokovičovi] s volejema* (s. 137), přitom se podstatné jméno *volejskloňuje* zcela pravidelně podle vzoru *stroj*.

Ve světle celkové podoby překladu jsou toto ale stále zanedbatelné poznatky. Z translatologického hlediska totiž trpí kniha v podstatě všemi představitelnými problémy a nešvary. Tím zcela nejzásadnějším ovšem je, že celé věty a souvětí často vypadají jako náhodný shluk slov, vygenerovaný jen o něco málo sofistikovanějším nástrojem, než je Google Translator. Těžko si lze představit, že níže uvedené věty by byl schopen vyplodit a odevzdat jako hotový text profesionální překladatel. Předložené ukázky jsou jedněmi z mnoha a mnoha, které lze z knihy citovat:

- Pokud by se tři vedoucí osobnosti ve světě tenisu odlišovali [sic] podle jejich definující image, Federer by byl módní tradicionalista a Nadal tělesným býkem, zatímco Djokovič je něco jako profesionální filozof. Ale jeho profesorský image se nepřekládá tak dobře jako u těch zbylých dvou a svět vždy nechápe spojení srdečného válečníka a Tolstojovského [sic] myslitele. (s. 253)
- *If the leading three figures in world tennis all need an image to sustain their profile, Federer is the stylish traditionalist, Nadal the physical bull, while Djokovic is something of the amiable professor. But Djokovic's image doesn't translate as easily as the other two, and the world doesn't always get this blend of the heart-pumping warrior and the Tolstoyesque philosopher.*
- Od doby, co Becker přestal soutěžit, strávil v pozdních devadesátých letech většinu svého života jako podnikatel ve fúzích a koupích podniků. V čase, který věnoval tenisu, byl spíše televizním učencem. Složitosti jeho soukromého života, které zahrnovaly i otcovství dítěte z jedné noci v londýnské restauraci (...), které ho proslavilo stálými diskuzemi a spekulacemi, ale sotva to byl někdo ze sportovních hybatelů. (*Souvětí je skutečně takto vyšínuto z větné vazby, vynechána je pouze závorka, která nemá na strukturu souvětí vliv.*)
- *Becker had spent most of his time since retiring in the late 1990s as a television pundit. The complexities of his private life, which included fathering a child from a one-night stand in the broom cupboard of a London restaurant, had made him into a celebrity figure of constant discussion and speculation but hardly one of the world's movers and shakers.*

- Navzdory ranám, které by mohly být prostřeleny skrz jeho argumenty, Djokovič vyšel ze svého vzplanutí za Troického se zvýšenou reputací za jeho výřečnost. (s. 246)
- *Despite the holes that can be shot through his argument, Djokovic came away from his outburst on behalf of Troicki with his reputation for eloquence enhanced.*
- Dokonce i když je Djokovič sportující státník, na což se snadno zapomíná pro jeho světské moudro, je stále ve třetí dekádě svého života. A někdy ho uchvátí nedostatek zkušenosti v širších problémech. (s. 242)
- *Even if Djokovic is very much a sporting statesman, it's easy to forget that, for all his worldly wisdom, he's still only midway through the third decade of his life. And sometimes a lack of experience in broader issues catches up with him.*
- Pravděpodobně pocit pochopení mu vrátil náladu, která mu byla vzata. V roce 2013 se jeho svolnost napodobovat vrátila. (s. 140)
- *Perhaps a feeling that he'd got his message across allowed him to resume the act when the mood took him. Certainly, by 2013 his willingness to do the impersonations was returning.*

Pokud bychom se měli všemi zabývat pasážemi, které nejsou vyloženě nesmyslné, ale obsahují stylistické nedostatky, bylo by zde nutné překopírovat odhadem tak devadesát procent knihy, zcela bez přehánění. Najít odstavec, kterému by z hlediska překladu nešlo nic vytknout, je téměř nadlidský výkon (a to ani není třeba srovnávat s originálem). Jen pro ilustraci pár takových příkladů uvádím:

- Četla jsem fyziologické knihy a ptala jsem se lidí, která cvičení by chlapce zvětšila. (s. 44)
- Djokovič od Beckera požadoval, aby mu pomáhal s duševní stránkou hry, obzvláště jak ovládat velké body ve velkých hrách. (s. 251)
- Djokovič byl po porážce vlídný. Uvědomoval si, že jeho skvělý běh musel jednou skončit a že byl součástí skvělé sportovní podívané, ale zraňovalo ho, že prohrál vítěznou sérii v tak vysoké soutěži. (s. 210)

- Současně si Djokovič uvědomil, že dobrá malá škola sama o sobě není dost, aby pomohla dětem snít, [čárka sic] nebo si být těch snů vědomi, pokud život doma není pečující. (s. 287)
- Práce rozvíjející NovakaDjokoviče na úroveň světového tenisu byla pomalá, ale jistá. Učil se rychle, ale byl malý chlapec, tak Genčičová musela počkat, než jeho tělo vyroste, aby mohla tenis zase posunout kupředu. (s. 42)
- Spojené státy prováděly riskantní obchody s nechutnými režimy a velice pomalu povolovaly ne-bílý Američanům práva pod Americkou ústavou [velképísmeno sic]. (s. 57)
- Sarajevo, bosenská hlavní město, hostovalo zimní olympijské hry v roce 1984. Ale poté, co bosenský prezident muslim Alija Izetbegovič prohlásil nezávislost od Jugoslávie, bylo ošklivě zničeno při obléhání... (s. 62)

Z výše uvedeného je patrné, že překlad trpí celou řádkou chyb, včetně těch zcela začátečnických:

- neschopnost používat správné a/nebo zavedené termíny (*civilní válka* m. *občanská* /s. 27/, *etnická očista* m. *čistka* /tamtéž/)
- užívání preponovanýchpseudoadjektivních přívlastků po vzoru angličtiny (*OSN chráněná vesnice* /s. 64/, *břeh smyšleného BBC „opuštěného ostrova“* /s. 55/)
- neschopnost ověřovat reálie (*Georgia* přeložena jako americký stát *Georgie* m. správného *Gruzie* /s. 141/)
- absence jakéhokoli citu pro český jazyk a jeho zákonitosti, zcela zoufalá a rigidní doslovnost prostupující celým textem.

Zcela absurdní, ovšem v kontextu všeho výše řečeného vůbec ne překvapivá je skutečnost, že překladatelka nemá nejmenší ponětí o hlavním tématu knihy – tenisu, a to ani po stránce terminologické, ani po stránce logické.

- Opakovaně se v knize objevuje (s. 122, s. 132 a jinde), že někdo někoho porazil *v přímých setech*, v orig. *instraightssets*, což je výraz užívaný pro výsledek, kdy soupeř neuhrál ani set (v tenise tedy výsledek 2:0 či 3:0). Čeština ovšem toto spojení nepoužívá. Jednou překladatelka překládá dokonce *v několika setech* (s. 130). Když už

se překladatelka odhodlá použít správné spojení *porazil[někoho] ve dvou/třech setech*, často není schopná z kontextu vyvodit, kolik setů se vlastně hrálo.

Nesmyslně a hlavně fakticky špatně je v této souvislosti přeložená například tato část o Davis Cupu: *Poté, co Federer porazil Tipsareviče ve dvou setech v zahajovacím zápase, Djokovič prohrál v další dvouhře 2-1 na sety proti Stanu Wawrinkovi. Kdyby Srbsko prohrálo, zápas by během zahajovacího dne prohrál [celková pitomost věty sic], ale Djokovič se vrátil a čtvrtý set vyhrál 7-3 v tiebreaku [překlep sic] a pátý 6-4.* (s. 131) Každému člověku, který se v tenisu alespoň trochu vyzná, musí být ihned jasné, že zde něco nehraje. Překladatelka se v tomto krátkém textu dopustila rovnou tří faktických chyb, které vyjdou najevo při srovnání s originálem: *After Federer beat Tipsarevic in straight sets in the opening match, Djokovic went two sets to one down against Stanislas Wawrinka in the second singles. If Serbia had lost that one, the tie would have been lost on the opening day, but Djokovic came back, winning the fourth set on a 7-3 tiebreak and the fifth 6-4.* Co se tedy stalo? Federer porazil Tipsareviče 3:0, jelikož zápasy v Davis Cupu se za nerozhodnutého stavu hrají na tři vítězné sety, Djokovič s Wawrinkou pouze *prohrával* 1-2, ne *prohrál*, a i kdyby skutečně prohrál, neznamenaloby to úplnou prohru Srbska, jak nám chce poněkud kostrbatým způsobem namluvit překladatelka – znamenalo by to pouze konec nadějí na remízu po první dni, což říká i originál. Djokovič se ovšem do zápasu dokázal vrátit, jak tentokrát už správně říká překlad i originál.

Tato pasáž pouze ilustruje to, jak překladatelka zcela bez rozmyslu převádí jednotlivá slova, ale už není schopna uvažovat nad jejich významem a významem textu jako celku.

- To samé platí pro následující pasáž: *Předchozí sobotu Tipsarevič vzal Federera do finálového setu 10-8 v 63. hře, v zápase na tři kola, který trval čtyři hodiny a 37 minut.* (s. 148–149) Tenisový zápas na tři kola je skutečně raritou, takže kde se vzal? *The previous Saturday, Tipsarevic had taken Federer to a 10-8 final set in a 63-game, four-hour, 37-minute third-round match.* Řečeno jazykem běžného smrtelníka, zápas třetího kola mezi Tipsarevičem a Federerem trval čtyři hodiny a třicet sedm minut, hráči odehráli celkem šedesát tři her a Srb porazil Švýcara v závěrečném setu 10-8.
- Do třetice všeho zlého: *Nadal pak na začátku třetího setu znovu nabral energii a za stavu 6-0 měl dva setboly...* (s. 231). Za stavu 6-0 můžete mít setbol pouze v případě, že se jedná o tiebreak, což nebyl tento případ: *But Nadal regained the momentum at the*

start of the third and had two set points for a 6-0 set... Nadal měl setbol a mohl tak získat celý set v poměru 6-0.

- Stejně tak si překladatelka neví rady s tenisovými termíny a zavedenými výrazy: kariéru Grand Slam, tedy fakt, že jeden hráč alespoň jednou v životě ovládne každý ze čtyř grandslamových turnajů, překladatelka překládá jako „*grandslamovou kariéru*“ (s. 224), dále v textu najdeme spojení *jakou pustil dva sety. prohrál/ztratil* (s. 210; *Having dropped the first two sets...*), *podal do široka m. ven z kurtu* (s. 212) a další a další. Absolutní absenci jakékoli snahy pochopit originál vykazuje i věta: ... *Nadalův topspin mu umožňuje hrát relativně bezpečně, v tom smyslu, že nemusel udeřit v posledním půlmetru kurtu – tříčtvrtinová rána s těžkým topspinem, která míček odpálila, mohla způsobit stejné škody* (s. 209; originál zkrátka říká, že Nadal nemusel hrát až do poslední čtvrtiny kurtu, tedy těsně před základní čáru, protože jeho topspiny s velkou rotací dokázaly soupeře potrápiti stejně, i když nelétaly tak daleko).

Jak jsem psal výše, takových příkladů by šlo uvést desítky a desítky. Na konec snad jen perlička. Zcela mechanický přístup překladatelky k textu ilustruje i to, že není schopná přizpůsobit text cílové kultuře, a tak přebírá americký pohled na Srbsko a na začátku druhé kapitoly zcela bezelstně překládá: *Pro všechny, až na nejvěrnější historiky nebo milovníky aktuálních aférek, pojem „Srbsko“ pravděpodobně nic moc neznamena (...). Ti, co mají alespoň mlhavé vzpomínky na hodiny dějepisu, si možná vzpomenou, že Srbsko mělo něco společného s vypuknutím první světové války, a ti, kteří sledovali zprávy v 90. letech slyšeli [chybějící čárka sic] název Srbsko během mnoha příležitostí, často ve spojení se slovem „brutalita“.* (s. 23) Ač je snad u Američanů takovýto pohled pochopitelný, v textu určenému českému publiku působí taková pasáž pochopitelně naprosto bizarně.

Pokud by nakladatelství Dobrovský zamýšlelo vydat titul jako učebnici veškerých možných překladatelských a češtinářských pochybení, byl by to jistě chvályhodný a v tomto kontextu velice povedený počín. Pokud ovšem takovýto titul vydává jako seriózní pokus o životopisnou publikaci a vyžaduje za ni od nicnetušících čtenářů peníze, je to donebevolající drzost. Titul považuji za jasného adepta na anticenu Skřípec.

Mgr. Jiří Hron

V Praze 25. 2. 201